

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

КОТКО ОЛЬГА КОСТЯНТИНІВНА

УДК 330.322:330.34

**ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Університеті митної справи та фінансів, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор **Чириченко Юрій Вікторович**, Університет митної справи та фінансів, професор кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Шапошников Костянтин Сергійович**, Приватна установа «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», директор;

кандидат економічних наук **Варламова Марія Леонідівна**, Донецький національний університет імені Василя Стуса, доцент кафедри міжнародних економічних відносин.

Захист відбудеться 16 січня 2019 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.085.04 у Державному вищому навчальному закладі «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» за адресою: 49600, м. Дніпро, вул. Чернишевського, 24^а, ауд. 202

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» за адресою: 49600, м. Дніпро, вул. Чернишевського, 24^а

Автореферат розісланий 14 грудня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П. А. Фісуненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Адаптація національної економіки до моделі інноваційного розвитку у відповідності зі Стратегією інноваційного розвитку України до 2020 року передбачає здійснення заходів, пов'язаних зі зміною концептуальних основ, які визначають місце і роль держави в умовах ринкової економіки, структурну перебудову національної економіки, а також підвищення конкурентоспроможності за рахунок упровадження інновацій. В умовах стрімкого технологічного розвитку з'являються нові можливості для залучення інвестицій, процеси економічної глобалізації формують нове середовище для інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Основну проблему наразі становить наявність слаборозвинутого ринку інвестиційних ресурсів на національному рівні, недостатньо розвинутого інституційного, нормативно-правового та інформаційного забезпечення, що мають створювати підтримку механізму інвестиційного забезпечення, яке здатне впливати на інноваційний розвиток національної економіки.

Інвестиційне забезпечення формує динаміку інноваційного розвитку, саме тому актуальність роботи визначається необхідністю його дослідження в сучасних умовах та удосконаленням існуючого механізму інвестиційного забезпечення із застосуванням інноваційних підходів.

Значний вклад у дослідження проблем інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення здійснили такі вчені як О. Амоша, І. Бузько, І. Вахович, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Денисенко, А. Касич, О. Колодізев, А. Корбутяк, А. Кузнецова, О. Кузьмін, І. Макаренко, І. Манаєнко, С. Онишко, В. Отецький, М. Пашута, А. Поручник, Т. Товт, Л. Федулова, К. Шапошніков, Д. Черваньов та інші. Проблеми інвестування досліджували Дж. Бейлі, М. Варламова, Н. Верхоглядова, Л. Гітман, О. Губський, А. Дука, Т. Орехова, А. Пересада, О. Каховська, А. Кредісов, Д. Левчинський, Ю. Орловська, М. Цебенко, Д. Лім, П. Майорова та інші. Але існуючі праці не повною мірою вирішують проблеми формування та управління інвестиційним забезпеченням інноваційного розвитку національної економіки. Проведений аналіз наявних наукових праць у сфері інвестиційної та інноваційної політики, що формують інвестиційне забезпечення, виявив необхідність у пошуку нових та вдосконаленні існуючих механізмів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, вдосконалення оцінювання інноваційного потенціалу (його формування та використання) національної економіки як основи розвитку, розроблення заходів щодо активізації інноваційної діяльності на основі ефективного формування та максимального використання інноваційного потенціалу.

Потреба подальшого вдосконалення інвестиційного забезпечення з урахуванням стрімкого інноваційного розвитку зумовила вибір зазначеної теми дисертаційної роботи, визначила її структуру та логіку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідницької теми Університету митної справи та фінансів Міністерства освіти і науки України

«Розвиток зовнішньоекономічних відносин в умовах інтеграції держави у світове господарство» (номер державної реєстрації 0115U007054). У межах теми автором узагальнено концептуальні засади інвестиційного забезпечення національної економіки з урахуванням інноваційного розвитку, проведено аналіз інвестиційної та інноваційної діяльності, встановлено зв'язки між інноваційним розвитком та інвестиційними процесами.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – науково-теоретичне обґрунтування методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки в сучасних умовах.

Для досягнення вказаної мети поставлено та виконано такі **завдання**:

- уточнено понятійно-категоріальний апарат предмета дослідження, зокрема тлумачення сутності поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку»;
- досліджено та систематизовано принципи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки;
- запропоновано послідовність формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки;
- удосконалено методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки з урахуванням взаємозв'язку з рівнем інноваційного розвитку;
- удосконалено механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки з урахуванням оцінювання інноваційного потенціалу;
- запропоновано напрями вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку та підхід до формування механізму інвестиційного забезпечення шляхом упровадження інноваційних екосистем.

Об'єктом дослідження є інноваційний розвиток національної економіки.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних явищ і механізмів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку. Основні наукові результати дисертаційного дослідження були отримані на основі застосування таких методів: абстрактної логіки та порівняння в поєднанні із системним підходом – для вивчення сутності понять «інвестиційне забезпечення», «інвестиційний процес», «інноваційний розвиток», «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку»; системно-структурний – для визначення поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку»; логічного узагальнення та абстрагування – для побудови послідовності формування та удосконалення механізму інвестиційного забезпечення; кореляційний метод – для визначення тісноти зв'язку між рівнем інноваційного розвитку і показниками інноваційного потенціалу; індукції та дедукції – для обґрунтування напрямів удосконалення

інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку; метод порівняльного аналізу – під час дослідження світового досвіду формування механізмів інвестиційного забезпечення; графічні методи – для наочного відображення результатів досліджень.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правова база України, статистичні матеріали Державної служби статистики України та світових організацій, статистичні матеріали та економічні дослідження рейтингових агентств, власні розрахунки автора.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в розробленні та обґрунтуванні низки теоретичних, методичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, що дало можливість отримати теоретичні та практичні результати, які характеризуються науковою новизною:

удосконалено:

- послідовність формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, яка, на відміну від існуючих, передбачає оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки як основи розвитку, що базується на принципах узгодженості та дозволяє передбачити у відповідному механізмі заходи щодо інвестиційного забезпечення потенціалу у створенні та комерціалізації інновацій;

- методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки, який, на відміну від існуючих, включає показники, котрі мають найтісніший зв'язок із рівнем інноваційного розвитку, що дозволяє встановити релевантний рівень інноваційного потенціалу національної економіки;

- механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, який, на відміну від існуючих, передбачає створення умов для достатнього фінансування інноваційного потенціалу в процесах його формування та використання, що дозволяє забезпечити активізацію інноваційної діяльності на основі ефективного формування та максимального використання інноваційного потенціалу;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат інноваційного розвитку, зокрема, визначення поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку», що, на відміну від існуючих, розглядається як сукупність скоординованих дій щодо використання інструментів із залучення інвестиційних ресурсів для впровадження інновацій за умови системної єдності процесів формування та використання інноваційного потенціалу для створення умов прогресивного розвитку національної економіки, що дозволяє обґрунтовано підійти до розроблення механізму інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку;

- систематизація принципів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, перелік яких доповнено принципом узгодженості формування та використання інноваційного потенціалу

(потенціалу у створенні та комерціалізації інновацій), дотримання якого сприятиме побудові дієвого механізму забезпечення;

- оцінювання рівня інноваційного розвитку національної економіки, яке, на відміну від існуючих, проводиться на основі показника віддачі інновацій, що дозволяє встановити внесок вартості виконаних наукових та науково-технічних робіт у зростання ВВП та відібрати найбільш значимі показники для оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки;

- підхід до формування механізму інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки шляхом упровадження інноваційних екосистем, який, на відміну від існуючих, передбачає застосування ієрархічного процесингу, що дозволяє створити сприятливе середовище для колаборації учасників процесів формування та використання інноваційного потенціалу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові висновки, що містяться в дисертаційній роботі, сформульовані у вигляді пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Одержані результати дозволяють поглибити розуміння сутності поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку», виокремити напрями та розробити заходи, які становлять науково-практичну цінність для підвищення рівня інноваційного розвитку держави.

Запропоновані в роботі пропозиції щодо напрямів покращення інноваційної політики Дніпропетровської області впроваджуються в практичну діяльність структурними підрозділами департаменту економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації під час розроблення концепції розвитку області (довідка №1446/0/31-15 від 21.09.2015 р.). Механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, який передбачає створення умов для достатнього фінансування інноваційного потенціалу в процесах його формування та використання, що дозволяє забезпечити активізацію інноваційної діяльності та стати підґрунтям для створення Стратегії інвестиційного розвитку Дніпропетровської області, прийнято до впровадження державним підприємством «Інвестиційно-інноваційний центр» Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка №407/01 від 09.11.2017 р.).

Окремі положення дисертації застосовуються у процесі підготовки навчально-методичних комплексів та викладання дисциплін «Основи наукових досліджень», «Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств» та «Міжнародні стратегії економічного розвитку» на факультеті економіки, бізнесу та міжнародних відносин Університету митної справи та фінансів (довідка № 1/1263 від 20.11.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційного дослідження отримані здобувачем самостійно та відображені в опублікованих працях. У роботах, опублікованих у співавторстві, використано результати, які належать автору особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення

дисертаційного дослідження апробовано на науково-практичних конференціях різних рівнів, а саме на: Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти лібералізації та спрощення світової торгівлі: міжнародний і національний аспекти» (м. Дніпропетровськ, 28 листопада 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Принципи нової економіки України та формування її фінансово-інвестиційної основи» (м. Дніпропетровськ, 10-11 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Фінансова політика та фінансово-економічні механізми забезпечення прогресивного суспільного розвитку та економічної безпеки: науковий погляд молоді» (м. Дніпропетровськ, 24 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжнародного економічного співробітництва: оцінки та стратегії» (м. Одеса, 17-18 липня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Функціонування економічних систем в умовах постіндустріального розвитку» (м. Харків, 22-25 жовтня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Світова торгівля і захист національних інтересів в умовах глобалізації: правове, соціально-економічне та інформаційно-технічне забезпечення» (м. Дніпропетровськ, 22 квітня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Лібералізація та безпековий механізм зовнішньоекономічної діяльності: економічні та гуманітарно-технічні аспекти» (м. Дніпро, 25 листопада 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України (управлінські, фінансово-економічні, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)» (м. Дніпро, 20 квітня 2017 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 18 наукових праць, у тому числі дев'ять статей у фахових виданнях України (з яких три включено до наукометричних баз даних), вісім публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій становить 4,2 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,8 друк. арк..

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 236 сторінок друкованого тексту. Основна частина дисертації викладена на 173 сторінках. Дисертація містить 17 таблиць, 35 рисунків, список використаних джерел із 272 найменувань на 33 сторінках. Робота містить 8 додатків, розміщених на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету й основні завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні аспекти інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки» опрацьовано понятійно-категоріальний апарат дослідження; визначено зміст поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку»; розкрито принципи та запропоновано

послідовність удосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Опрацювання термінологічно-понятійного апарату предметної галузі дослідження дозволило встановити, що інвестиційне забезпечення – це одна з дієвих форм фінансування розроблення та впровадження інновацій, яке здійснюється у вигляді вкладання всіх видів цінностей в господарський комплекс країни з метою одержання доходу, нагромадження капіталу і забезпечення на його основі інноваційного розвитку.

Удосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки потребує вивчення категорії «інноваційний розвиток», тож у ході дослідження встановлено, що цю категорію доцільно розглядати в контексті прогресу, оскільки основну мету впровадження інновацій становить досягнення позитивного впливу нововведень у сфері застосування, в результаті чого формується якісно новий рівень збалансованого розвитку господарського комплексу завдяки упровадженню інноваційних програм, що забезпечують оновлення та нарощення його інноваційного потенціалу.

У роботі запропоновано тлумачення сутності поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку» як сукупності скоординованих дій щодо використання інструментів із залучення інвестиційних ресурсів для впровадження інновацій за умови системної єдності процесів формування та використання інноваційного потенціалу для створення умов прогресивного розвитку національної економіки (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна схема розуміння поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку» (розроблено автором)

Дослідження сучасних зарубіжних та вітчизняних наукових джерел дозволило визначити принципи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки (дотримання яких сприятиме побудові дієвого механізму забезпечення), перелік яких включає загальноприйняті (цілеорієнтація; адаптивність і гнучкість; комплексність; множинність, диверсифікація та оптимізація джерел і форм інвестування; широта охоплення; ефективність; пріоритетність) та доповнені, з урахуванням авторського бачення, принципом узгодженості формування та використання інноваційного потенціалу, що передбачає системну єдність процесів формування та використання інноваційного потенціалу національної економіки.

Показано, що основу інноваційного розвитку економіки становить наявність та використання інноваційного потенціалу. Відповідно, вдосконалюючи інвестиційне забезпечення, необхідно передбачати пошук відповідних інвестиційних ресурсів для належного формування і використання інноваційного потенціалу. Враховуючи це, а також сукупність теоретико-методичних результатів дослідження, запропоновано послідовність формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки (рис. 2).

Рис. 2. Послідовність формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки (запропоновано автором)

У другому розділі «Аналіз стану та тенденцій інноваційного розвитку національної економіки» проаналізовано стан інвестиційної діяльності та інноваційного розвитку в Україні, запропоновано методичний підхід та проведено оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки, встановлено найбільш значимі показники оцінювання інноваційного потенціалу

стосовно підтримки інноваційного розвитку національної економіки.

У ході дослідження проаналізовано дані Державної служби статистики та міжнародних організацій за період з 2000 по 2016 роки. Виділено основні показники, що характеризують динаміку інвестиційно-інноваційної діяльності, визначено тенденції їх змін (табл. 1).

Таблиця 1

Тенденції інноваційних та інвестиційних процесів національної економіки

Показник	Рівняння тренду	Тенденція
Загальна сума витрат, млн. грн	$Y=905,9t+387,56$	зростаюча
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	$Y=0,1142t+11,431$	зростаюча
Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	$Y=-0,035t+1,3891$	спадна
Упроваджено інновацій на промислових підприємствах	$Y=53,719t+1293,1$	зростаюча
Упроваджено виробництво інноваційних видів продукції	$Y=-838,96t+13750$	спадна
Капітальні інвестиції	$Y=17828t+53398$	зростаюча
Упровадження маловідходних та ресурсозберігаючих технологій	$Y=3,4191t+526,05$	зростаюча
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової	$Y=-0,315t+8,0934$	спадна
Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки	$Y=-34,194t+1628,7$	спадна

Виходячи з отриманих результатів, прослідковується тенденція до збільшення суми капітальних інвестицій, загальних витрат підприємств на інноваційні розробки, питомої ваги підприємств, що займаються інноваціями (з 18,0 до 18,9 %), питомої ваги підприємств, які впроваджували інновації (з 14,8 до 16,6 %), кількості впроваджених маловідходних та ресурсозберігаючих технологічних процесів (із 430 до 748). Водночас відмічається тенденція до зниження питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП (з 1,36 до 0,64 %) та питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової (з 9,4 до 1,4), зменшення кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки (з 1490 до 978), кількості найменувань освоєних виробництв інноваційних видів продукції (з 15323 до 4139 найменувань). Установлені позитивні тенденції мали переважно тимчасовий характер і змінювалися негативними зрушеннями в економіці.

Дані міжнародних організацій також свідчили про наявність негативних тенденцій щодо рівня інноваційного розвитку нашої країни. Так, згідно з «Глобальним інноваційним індексом – 2016» (GII), Україна посіла 56-те місце серед 140 країн світу. За Індексом економіки знань Інституту Світового банку Україна перебуває в останній (четвертій) за рівнем інновативності групі «країн, що наздоганяють». За даними Всесвітнього економічного форуму, рейтинг України порівняно із сукупною кількістю країн складає: Глобальний індекс конкурентоспроможності в 2016 р. – 79-те місце зі 140 країн (2015 р. – 85-те місце зі 138 країн); Індекс технологічної готовності у 2016 р. (WEF Technological Readiness Index) – 71-ше місце зі 143 країн. Проаналізувавши

міжнародні рейтинги України, встановили неоднозначну ситуацію, коли певне підвищення рангу окремих показників не свідчить про сталу тенденцію. В Україні тільки нещодавно розпочалося формування інноваційної системи, але цей процес не має системного характеру, що спричинює деградацію інноваційного потенціалу та обмежує розвиток економіки.

Проведені дослідження дозволили запропонувати як показник оцінювання інноваційного розвитку національної економіки показник віддачі інновацій, який розраховується відношенням величини ВВП до обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт, динаміка якого підтвердила нестабільність інноваційного розвитку України (рис. 3). Запропонований показник став основою відбору найбільш значимих показників для оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки за відповідними значеннями коефіцієнтів кореляції.

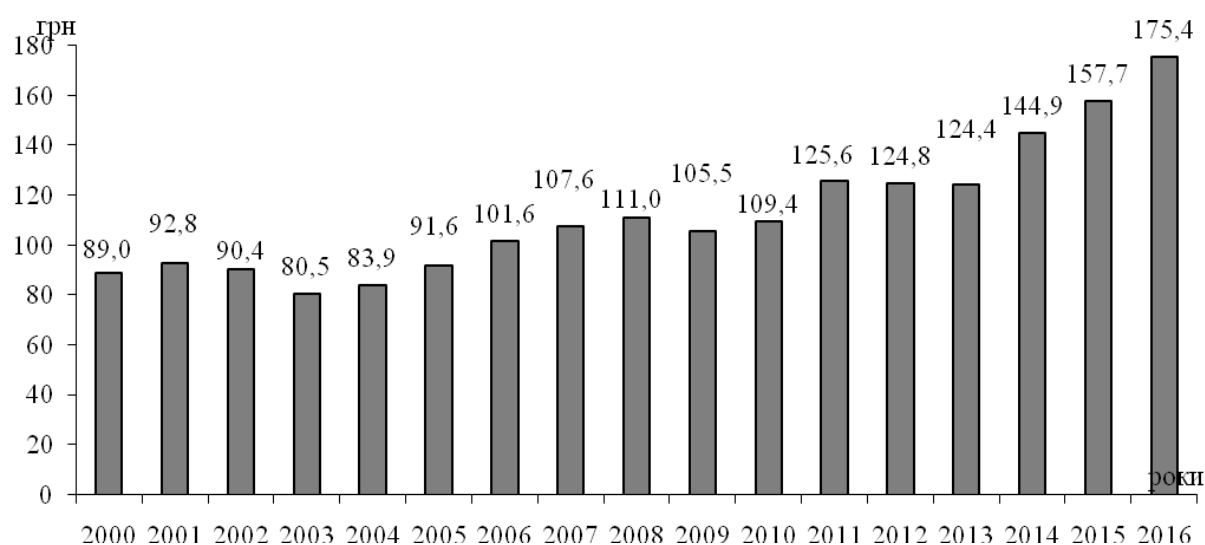

Рис. 3. Динаміка показника віддачі інновацій (розраховано автором за даними Держстату України)

Установлено, що рівень розвитку економіки пов'язаний як із наявністю інноваційного потенціалу, так і з умовами його втілення. Проблеми формування та використання інноваційного потенціалу актуальні для України, тому що недооцінення інноваційного потенціалу, його недостатнє використання ускладнюють побудову національної інноваційної системи та стримують процес розвитку конкурентоспроможної, соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Показано, що одну із складових, яка впливає на рівень інноваційного потенціалу країни, становить інноваційна культура, саме тому в основі стратегічного інноваційного розвитку має лежати низка заходів, направлених на підвищення рівня інноваційної культури як основного компонента національної інноваційної системи. Вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку з урахуванням інноваційної культури передбачає здійснення активної державної політики в розробленні інноваційної ідеології, інноваційної місії, управлінні інтелектуальною моделлю, а також у

створенні та виведенні інноваційних продуктів з їх подальшою адаптацією на ринку. Для оцінювання інноваційної культури в роботі запропоновано обчислити її індикатор, який враховує показник щільності бізнесу (реєстрація нових підприємств на тисячу осіб віком від 15 до 64 років) та витрати, пов'язані із запуском стартапів на тисячу населення України, який показує готовність населення створювати інновації та їх комерціалізувати у вигляді стартапів. Урахування вищезазначеного індикатора дасть можливість комплексно оцінити інноваційний потенціал в аспекті його формування та обрати дії, спрямовані на вдосконалення інноваційного розвитку національної економіки.

У роботі запропоновано методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки (рис. 4).

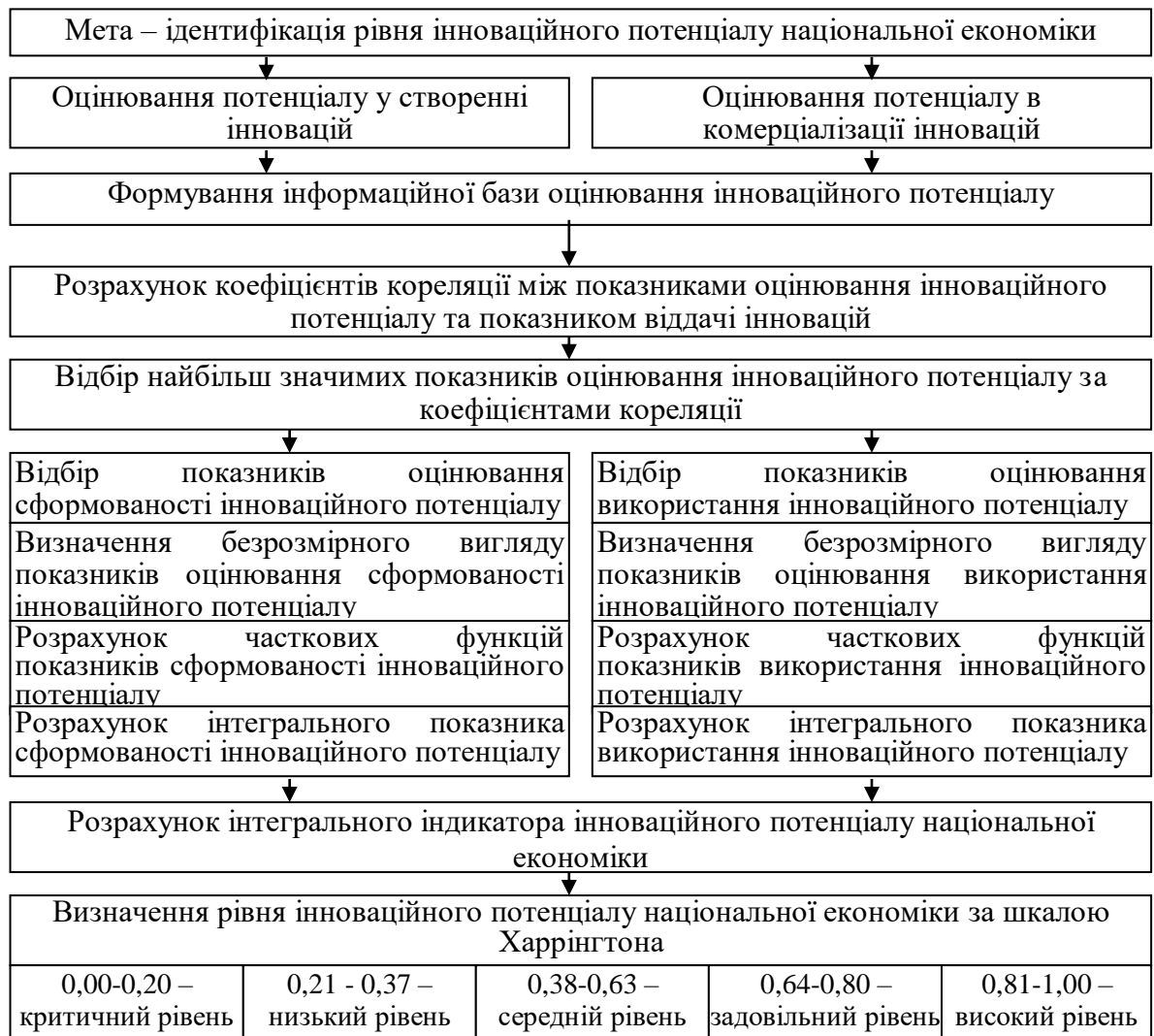

Рис. 4. Методичний підхід до оцінювання рівня інноваційного потенціалу національної економіки (запропоновано автором)

На основі запропонованого методичного підходу проведено оцінювання рівня інноваційного потенціалу національної економіки (рис. 5), яке свідчить, що він також характеризується невизначеною динамікою та за значеннями інтегрального індикатора перебуває на середньому рівні. Встановлені результати ще раз підтвердили необхідність розроблення заходів до

інвестиційного забезпечення інноваційного потенціалу та, відповідно, інноваційного розвитку національної економіки.

За результатами оцінювання інноваційного потенціалу виявлено найбільш значимі показники, що мають тісний зв'язок з інноваційною віддачею, а саме: питома вага підприємств, які займалися інноваціями; індикатор інноваційної культури; питома вага підприємств, що впроваджували інновації; витрати на дослідження та розробки; витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Відповідно, інвестиційне забезпечення має спрямовуватися саме на ці напрямки фінансування інноваційного потенціалу та, відповідно, підтримки інноваційного розвитку національної економіки.

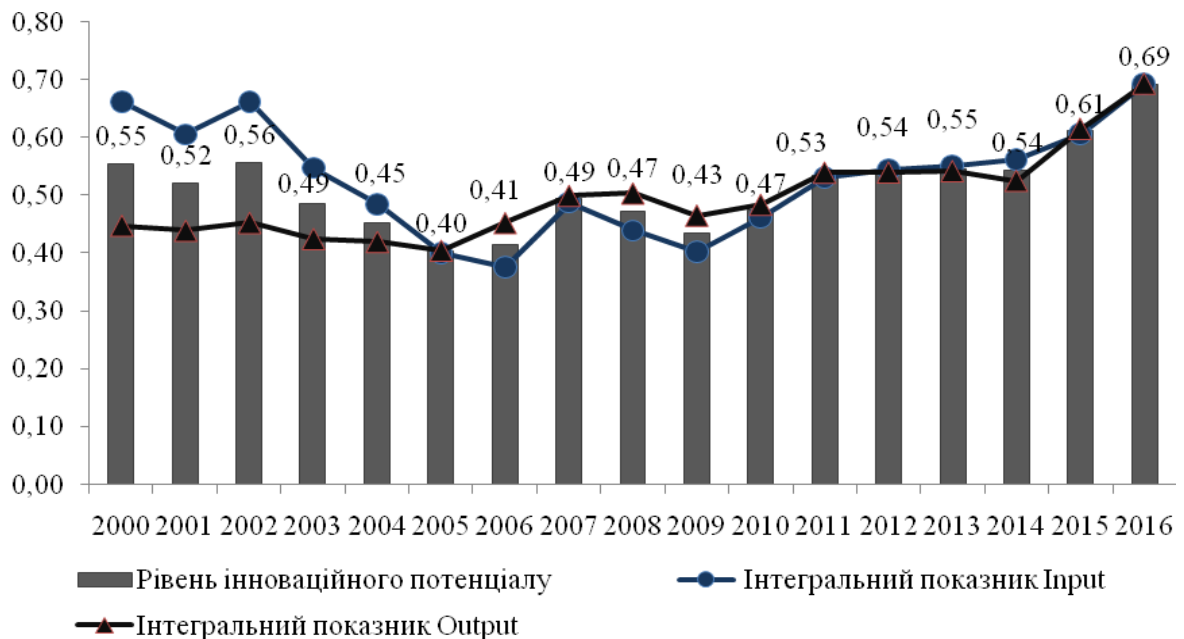

Рис. 5. Динаміка рівня інноваційного потенціалу за шкалою Харрінгтона (розраховано автором)

У третьому розділі «Шляхи вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки» вдосконалено механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, проведено прогнозування та розроблено заходи до імплементації світового досвіду до формування і створення інноваційних екосистем в Україні, сформовано стратегічні напрями вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

Обґрунтовано типологію зв'язків інноваційного розвитку та інвестиційного забезпечення як динамічних явищ, що мають два напрями впливу. Перший напрям взаємозалежності можна пояснити необхідністю суб'єкта інвестиційного процесу вкладати кошти або інші ресурси в об'єкти інноваційного розвитку з метою збільшення конкурентних переваг та забезпечення економічного розвитку з отриманням максимально можливого доходу. Для другого типу зв'язку властивий процес стимулювання з боку зовнішнього середовища, що полягає в такому: науково-технічний прогрес та

поява на ринку новацій стимулюють підприємців вкладати кошти в розвиток підприємництва, застосовуючи у своїй діяльності новації на будь-якому рівні, тим самим вимушуючи бізнес діяти відповідно до сучасних вимог та розвитку.

Установлено, що механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, що відповідатиме вимогам ринкової економіки і забезпечить достатнє фінансування формування та використання інноваційного потенціалу, має складатися з упорядкованої, узгодженої системи взаємопов'язаних елементів – суб'єктів, об'єктів, принципів, функцій, методів, важелів впливу, форм та інструментів інвестування, спрямованих на досягнення цілей інноваційного розвитку (рис. 6). Доцільність упровадження цього механізму зумовлена необхідністю впорядкування та координації такої роботи як запоруки збалансованої та комплексної реалізації інноваційних проектів, більш ефективного розподілу ресурсів, поступового досягнення якісно нового рівня інноваційного розвитку господарського комплексу.

За результатами проведеного дослідження визначено напрями вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, які полягають у створенні: системи нормативно-правової бази, яка враховуватиме законодавство у сфері інтелектуальної власності, інвестиційної діяльності, інновацій, е-комерції, податків та регламентуватиме інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку національної економіки; центрів із реєстрації мікро-, малого та середнього бізнесу з метою відстеження інноваційної активності підприємств; системи зв'язків між освітніми установами та підприємствами; стратегічної програми підтримки стартапів; системи державного оцінювання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, яка включатиме такі показники: продуктивність стартапів, джерела фінансування, сфера національної економіки, собівартість проектів, рентабельність, прибуток проекту, ефективність проекту, доступність інноваційних товарів для споживачів, рівень компетентності співробітників; інноваційних екосистем.

У ході дослідження виявлено, що у світовій практиці одним з інструментів інвестиційного забезпечення розроблення інноваційних продуктів стало створення інноваційних екосистем, які являють собою систему учасників, комплекс засобів, методів та інструментів, що утворюють сприятливе середовище для ефективної колаборації учасників екосистеми та досягнення синергетичного ефекту в процесах формування та використання інноваційного потенціалу з метою трансформації та комерціалізації інноваційних ідей у продукти чи послуги на ринку. Для ефективного функціонування механізму інвестиційного забезпечення в межах запропонованих інноваційних екосистем визначено необхідність застосування ієрархічного процесингу, що являє собою діяльність, спрямовану на збирання, обробку та зберігання всієї необхідної інформації, пов'язаної з інвестиційно-інноваційною діяльністю, яка надходить від учасників інноваційної системи, з подальшим її використанням для стратегічного розвитку та залучення інвестицій. Результатом застосування ієрархічного процесингу є створення процесингових центрів (рис. 7).

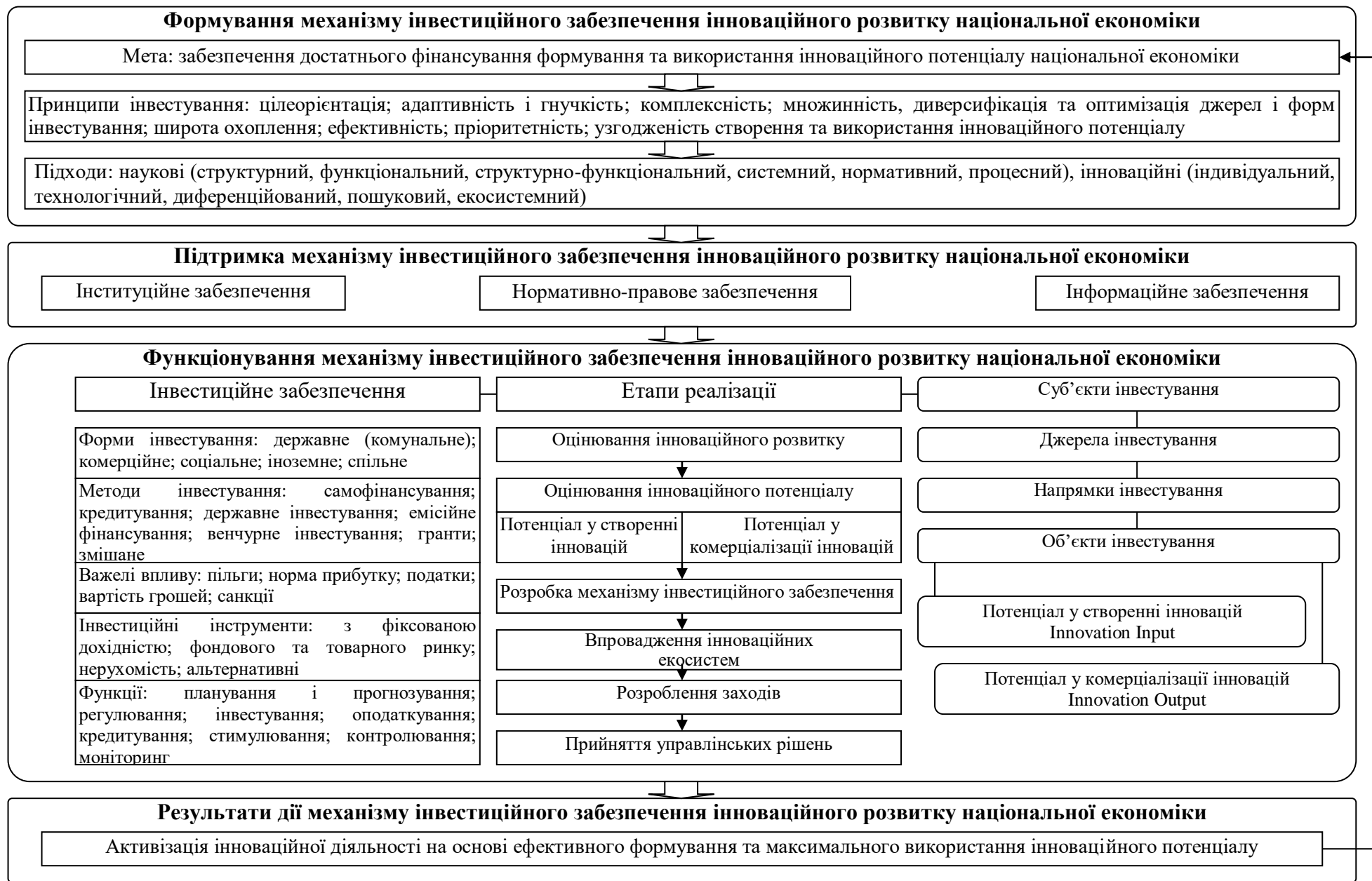

Рис. 6. Механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки (запропоновано автором)

Рис. 7. Упровадження інноваційних екосистем на базі механізму інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки (запропоновано автором)

За результатами дослідження отримано регресійну модель, яка описує зв'язок обраних факторів із показником інноваційного розвитку національної економіки – віддачею інновацій (Y):

$$Y = 42.75 + 3.06x_5 + 19.36x_6 - 1.98x_7 + 0.03x_9 + 0,001x_{11}, \quad (1)$$

де x_5 – питома вага підприємств, що займалися інноваціями, x_6 – індикатор інноваційної культури, x_7 – питома вага підприємств, які впроваджували інновації, x_9 – витрати на дослідження і розробки, x_{11} – витрати на придбання обладнання та програмного забезпечення.

З урахуванням запропонованих рекомендацій, результатів оцінювання та удосконаленого механізму, на основі експертних методів проведено прогнозування рівня інноваційного розвитку національної економіки (рис. 8).

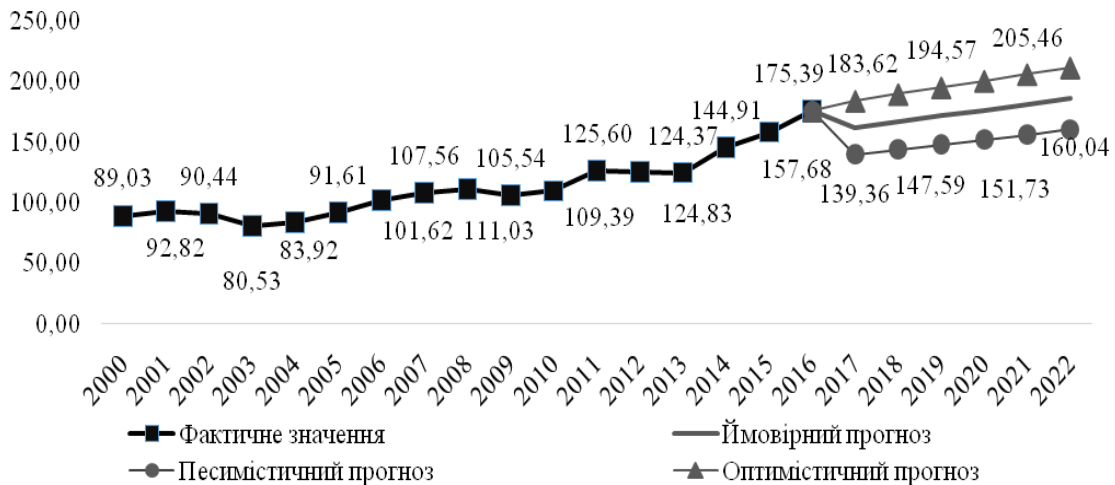

Рис. 8. Прогноз рівня інноваційного розвитку національної економіки за показником віддачі інновацій

Установлено, що застосування запропонованих заходів до вдосконалення інвестиційного забезпечення дозволить підвищити рівень інноваційного потенціалу національної економіки як у частині потенціалу у створенні інновацій, так і потенціалу в комерціалізації інновацій, що сприятиме інноваційному розвитку національної економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено теоретичні та методичні аспекти, а також наведено рекомендації щодо вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Основні результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Уточнено категоріально-понятійний апарат предмета дослідження, зокрема, тлумачення сутності інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, яке розглядається як сукупність скоординованих дій щодо використання інструментів із залучення інвестиційних ресурсів для впровадження інновацій за умови системної єдності процесів формування та використання інноваційного потенціалу для створення умов прогресивного розвитку національної економіки.

2. Визначено та систематизовано принципи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, які включають загальноприйняті (цілеорієнтація; адаптивність і гнучкість; комплексність; множинність, диверсифікація та оптимізація джерел і форм інвестування; широта охоплення; ефективність; пріоритетність) та доповнений принцип – узгодженості формування та використання інноваційного потенціалу, що передбачає системну єдність процесів формування та використання інноваційного потенціалу національної економіки. Дотримання вищезазначених принципів сприятиме побудові дієвого механізму інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

3. Запропоновано послідовність формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, яка передбачає оцінювання

інноваційного потенціалу, що уможливить, в рамках відповідного механізму, залучення інвестиційних ресурсів, необхідних для належного формування та використання інноваційного потенціалу як основи інноваційного розвитку.

4. Удосконалено методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки з урахуванням його взаємозв'язку з рівнем інноваційного розвитку за показником віддачі інновацій. Проведене оцінювання інноваційного потенціалу засвідчило, що рівень інноваційного потенціалу характеризується невизначеною динамікою та за значеннями інтегрального індикатора перебуває на середньому рівні.

5. Удосконалено механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, який передбачає створення умов для достатнього фінансування інноваційного потенціалу у процесах його формування та використання. Доцільність упровадження удосконаленого механізму зумовлена необхідністю активізації інноваційної діяльності на основі ефективного формування та максимального використання інноваційного як запоруки збалансованої та комплексної реалізації інноваційних проектів, більш ефективного розподілу ресурсів, поступового досягнення якісно нового рівня інноваційного розвитку національної економіки.

6. Запропоновано напрями вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку та підхід до формування механізму інвестиційного забезпечення шляхом упровадження інноваційних екосистем як інструменту залучення інвестицій в процеси формування та використання інноваційного потенціалу з метою комерціалізації інноваційних ідей та виведення відповідних продуктів чи послуг на ринок.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

В яких опубліковані основні наукові результати:

1. Котко О. К. Прямі іноземні інвестиції у галузевому розрізі / Ю. В. Чириченко, О. К. Котко // Економічний простір. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – №84. – С.46-55. (Збірник включено до міжнародної наукометричної бази даних *Index Copernicus*).

Особистий внесок: здійснено аналіз інвестиційної діяльності України та визначено низку заходів, які зможуть поліпшити ситуацію із залученням іноземних інвестицій в національну економіку.

2. Котко О. К. Проблеми створення та функціонування індустріальних парків: аналіз та імплементація світового досвіду / Ю. В. Чириченко, О. К. Котко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2014. – №1 (51). – С.74-82.

Особистий внесок: розглянуто вплив на інноваційний розвиток створення та функціонування індустріальних парків.

3. Kotko O. K. The international investment activities: systematic analysis of categorical apparatus / Yu. V. Chyruchenko, O. K. Kotko // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2014. – № 2 (52). – С.60-65.

Особистий внесок: проаналізовано економічну природу інвестицій та

розглянуто основні підходи до вивчення даного поняття.

4. Котко О. К. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку, як динамічного процесу якісних змін економіки / О. К. Котко, Н. В. Осадча. // Управління розвитком. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – № 2 (180). – С. 49–59.

Особистий внесок: розглянуто підходи до визначення поняття «інноваційний розвиток».

5. Котко О. К. Сутність та природа поняття «інвестиційний процес» / О. К. Котко // Економічний простір. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2015. – № 94. – С. 162-170. (Збірник включено до міжнародної наукометричної бази даних *Index Copernicus*).

6. Котко О. К. Інноваційна політика в умовах модернізації промисловості України / О. К. Котко, Н. В. Осадча // Економічний вісник Донбасу. – № 1 (39). – 2015. – С. 138-142. (Збірник включено до міжнародної наукометричної бази даних *Index Copernicus*).

Особистий внесок: проаналізовано основні засади формування інноваційної політики в Україні та визначено інструменти її зміни при модернізації національної економіки.

7. Котко О. К. Інноваційна культура як компонент національної інноваційної системи / О. К. Котко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2015. – № 2 (54). – С. 167-174.

8. Котко О. К. Державна інвестиційна політика: інституційні засади розвитку інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / О. К. Котко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 151-156. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016>.

9. Котко О. К. Інноваційна екосистема як нова парадигма інноваційного розвитку економіки / О. К. Котко // Вісник Одеського національного університету. – Одеса: ФОП Головка О.А., 2016. – Вип. 7-1 (49), Т. 21. – С. 52-56.

10. Котко О. К. Иерархический процессинг, как социально-экономическая категория в системе функционирования инновационной экосистемы / О. К. Котко // News of science and Education. – 2017. – № 2(50). – С. 5-10.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Котко О. К. Вплив транснаціональних корпорацій на економіку України / О. К. Котко, Ю. В. Чириченко // Інструменти лібералізації та спрощення світової торгівлі: міжнародний і національний аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 28 листопада 2014 р.). – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2014. – С. 104-106.

Особистий внесок: проаналізовано інвестиційну діяльність та запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення інвестиційного забезпечення.

12. Котко О. К. Інноваційна діяльність в забезпеченні економічної

безпеки регіону / О. К. Котко // Принципи нової економіки України та формування її фінансово-інвестиційної основи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 10-11 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 34-37.

13. Котко О. К. Тенденції розвитку України у світових індексах і залучення іноземних інвестицій / О. К. Котко // Фінансова політика та фінансово-економічні механізми забезпечення прогресивного суспільного розвитку та економічної безпеки: науковий погляд молоді: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Дніпропетровськ, 24 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ: Університет митної справи та фінансів, 2015. – С.13-15.

14. Котко О. К. Інноваційні екосистеми в інноваційній політиці регіону / О. К. Котко // Актуальні проблеми міжнародного економічного співробітництва: оцінки та стратегії: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17-18 липня 2015 р.). – Одеса.: ЦЕДР, 2015. – С. 36-38.

15. Котко О. К. Інноваційна культура як інструмент управління підприємством / О. К. Котко // Функціонування економічних систем в умовах постіндустріального розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 22-25 жовтня 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 167-170.

16. Котко О. К. Механізми здійснення державної інвестиційної політики / О. К. Котко // Світова торгівля і захист національних інтересів в умовах глобалізації: правове, соціально-економічне та інформаційно-технічне забезпечення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 22 квітня 2016 р.): у 2 т. – Дніпропетровськ: Університет митної справи та фінансів, 2016. – Т. 1. – С. 85-86.

17. Котко О. К. Удосконалення методів державного регулювання інвестиційних процесів в умовах інноваційного розвитку / О. К. Котко, Ю. В. Чириченко // Лібералізація та безпековий механізм зовнішньоекономічної діяльності: економічні та гуманітарно-технічні аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 листопада 2016 р.). – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2016. – С.86-88.

Особистий внесок: запропоновано заходи щодо вдосконалення методів державного регулювання інвестиційних процесів.

18. Котко О. К. Стандарти залучення інвесторів у зовнішньоекономічній політиці держави / О. К. Котко // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України (управлінські, фінансово-економічні, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти): матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Дніпро, 20 квітня 2017 р.). – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2017. – С.74-76.

АНОТАЦІЯ

Котко О. К. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Дніпро, 2018.

Дисертація присвячена науково-теоретичному обґрунтуванню методичних підходів та розробленню практичних рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

У дисертації уточнено понятійно-категоріальний апарат предмета дослідження, зокрема, тлумачення сутності поняття «інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку», систематизовано принципи інвестиційного забезпечення, перелік яких доповнено принципом узгодженості формування та використання інноваційного потенціалу (потенціалу у створенні та комерціалізації інновацій). Запропоновано послідовність формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Вдосконалено методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу на основі показників, які мають найтісніший зв'язок з рівнем інноваційного розвитку, що оцінюється на основі показника віддачі інновацій.

Удосконалено механізм інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки, який передбачатиме створення умов для достатнього фінансування інноваційного потенціалу в процесах його формування та використання.

Установлено, що формування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку національної економіки повинно базуватися на нових підходах і включати впровадження інноваційних екосистем, що дозволить створити сприятливе середовище для колаборації учасників процесів формування та використання інноваційного потенціалу з метою комерціалізації інноваційних ідей та виведення відповідних продуктів чи послуг на ринок.

Ключові слова: національна економіка, інноваційний розвиток, забезпечення, інвестиційне забезпечення, принципи, оцінювання, інноваційний потенціал, механізм, екосистема.

АННОТАЦИЯ

Котко О. К. Инвестиционное обеспечение инновационного развития национальной экономики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Государственное высшее учебное заведение «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры», Днепр, 2018.

Диссертация посвящена научно-теоретическому обоснованию методических подходов и разработке практических рекомендаций по

совершенствованию инвестиционного обеспечения инновационного развития национальной экономики.

В диссертации уточнен понятийно-категориальный аппарат предмета исследования, в частности, толкование сущности понятия «инвестиционное обеспечение инновационного развития», систематизированы и дополнены принципы инвестиционного обеспечения инновационного развития национальной экономики. Учитывая современные тенденции стремительного инновационного развития, предложена последовательность формирования инвестиционного обеспечения инновационного развития национальной экономики и даны практические рекомендации по направлениям совершенствования инвестиционного обеспечения инновационного развития национальной экономики. Оценено инновационное развитие национальной экономики с помощью предложенного методического подхода с учетом результирующего показателя отдачи инноваций, который позволил установить вклад стоимости выполненных научных и научно-технических работ в рост ВВП и провести отбор наиболее значимых показателей для оценки инновационного потенциала национальной экономики. Усовершенствован методический подход к оценке инновационного потенциала на основе показателей, которые имеют тесную связь с уровнем инновационного развития.

Усовершенствован механизм инвестиционного обеспечения инновационного развития национальной экономики, предусматривающий создание условий для достаточного финансирования инновационного потенциала в процессах его формирования и использования. Целесообразность внедрения усовершенствованного механизма обусловлена необходимостью упорядочения и координации деятельности, связанной с упорядочением, согласованием субъектов, объектов, принципов, функций, методов, рычагов влияния, форм и инструментов инвестирования, направленных на достижение целей инновационного развития как залога сбалансированной и комплексной реализации инновационных проектов, более эффективного распределения инвестиционных ресурсов, постепенного достижения качественно нового уровня инновационного развития национальной экономики.

Установлено, что инвестиционное обеспечение инновационного развития национальной экономики должно учитывать новые подходы к формированию механизма инвестиционного обеспечения инновационного развития национальной экономики путем внедрения инновационных экосистем, что позволит создать благоприятную среду для коллаборации участников процессов формирования и использования инновационного потенциала.

Ключевые слова: национальная экономика, инновационное развитие, обеспечение, инвестиционное обеспечение, принципы, оценка, инновационный потенциал, механизм, экосистема.

SUMMARY

Kotko O. K. Investment support of innovation development of the national economy. – Manuscript.

Thesis for Academic Degree of Candidate of Economic Sciences, specialty

08.00.03 – economics and management the national economy. – State Higher Educational Institution «Prydniprov's'k State Academy of Civil Engineering and Architecture», Dnipro, 2018.

The thesis research is devoted to the development theoretical and methodological approaches and the substantial of practical recommendations on improvement of investment support of innovation development of the national economy.

The thesis work is clarified the conceptual-categorical apparatus of the research subject: the interpretation of the essence of the term «investment support of innovation development», the principles of investment support are systematized, the list of which is supplemented by the principle of coherence of the formation and using of innovation potential (potential in creation and commercialization of innovations). The sequence of formation of investment support of innovation development of the national economy is proposed. It is improved the methodical approach to assessing innovation potential based on indicators that have the high correlation the level of innovation development, which is evaluated on the basis of the innovation rate.

It is improved the mechanism of investment support for innovation development of the national economy, which envisages creation of conditions for sufficient financing of innovation potential in the processes of its formation and use.

It is established that the formation of investment support for the innovation development of the national economy should be based on new approaches and include the foundation of innovation ecosystems that will create an enabling environment for the participants co-operation of the formation processes and using of innovation potential with a view to commercializing ideas and the launching of relevant products or services in the market.

Keywords: national economy, innovation development, provision, investment support, principles, assessment, innovation potential, mechanism, ecosystem.